

MAITENA

PASTORALA HITZ NEURTUZ ETA LARRIZ EGIÑA

CHARLES COLIN-EN MUSIKAREKIÑ

BI ZATITAN

Denbora huntako alegia. Teatriak itchuratzen dauku sorropill bat menditto baten gañian. Erdian, harrizko gurutze zahar bat. Eskoñe-
tarik, orga bide baten hastapena zoñek daramana, guruziaren az-
pitik, ithurri baten alderat. Ithurria, urrunchko baita, ezta ageri. Bide
hortarik hurbill, laborari etche handi bat, haitzez inguratua. Etche
hunen gibelian, hirirat duan bidechka bat. Huntarik eta bertze
biderat, teatriaren honduan, sasi-geretadun batek zabaltasun guzia
atchikitzen du. Sasitik haratago etche mulcho bat eta, arras urrun,
Españiako mendiak. Echkerretarik haitz eta zurchuriak, landa
baten aintziñian.

Gurutziaren eta eskoñeko bidiaren bazterrian lur zapatuz egiñi-
kako alk ak.

Eskoñeko etchiak izan detzazke azinden heyak beherian eta yen-
dien egoitza gañian. Harrizko eskaler batek huntarat helaraz dezala.
Etcheko alabaren gelako leihorat eskalaretik hurbill ditake. Hara-
tchago eskalera ezkaatzeko athiari buruz akabatzen da. — Ezpada
hola antolatzen ahal, yendien egoitza beherian izanen da.

Maitena lehen aldiko argitarat emana izan da Bilbon, Campos-
Eliseos deitzen den Teatrian 1909^{ko} Mayatzaren 29^{an}. «Sociedad
Coral» izena dueneko kantariak ziren agertzalliak.

PASTORALAKO

HITZKARIAK ETA AGERZALLIAK

PIARRES	Laborari zaharra.....	J. MOLINA.
BATICHTA	Piarresen semia.....	E. URRICELQUI.
GANICH	Hauzoko etchenausi ona.....	D. PORTUONDO.
DOMINGO	Pillotaria	F. ALONSO.
MAITENA	Piarresen alaba.....	M. BADENES.
CHAADIÑ	Batichtaren andria.....	C. BADENES.
Laborari bat.....		A. LARRAÑAGA.
Emazte bat.....		D. BRAVO.

Laborariak (gizon eta emazte).

ZATI LEHENA

LEHEN AGERRALDIA

MAITENA *lehenik, gero* DOMINGO.

MAITENAK (*Pegarra hankaren gañian, eskaleretik yausten da kantatzen duelarik.*)

Amodio bat badut berriki sortua,
Behar litaken baño bein角度 choratua!
Goizetik illhunzerat hor hemen banua,
Agertuko zitzaitan ene maiteñua . . . .

DOMINGO *agertzen da oskoñeko bidetik. Bi chichtera, bat berziaren barnian kokatuak, hautan espartin eta pillotak mokanes gorri batez inguratuak, beso azpian ditu.*

MAITENA *ikustiarekiñ bahatchiago aintziñatzen da mutikua. Nechka ere gelditu da eta bi gazteek elkar behatzen dute, irri ichill bat ezpañetan.*

Domingok

Nor ote duzu maiteño hori, Maitena?

Maitenak

Kantua mintzo da . . . ez ni.

Domingok

Nahi nuke goguan duzuna kantatu bazindu eta ni banintz kantuko maiteñua.

Maitenak

Beti aho eder, zu!

Domingok

Zuretzat? Berritz eta beti!

Maitenak

Ez baziñe hoin maltzurra! . . . .

Domingok

Nor da ba ni baño zuzenagorik?

Maitenak

Zu baño? (*irri luze bat egiten du*)

Domingok

Maitena, zer da irri hori?

Maitenak

Ha! Ha! Hor balauzi hola bildu ditutzun gaichoñuak!

Domingok

Ba! Eztut hekientzat amodiorik izan. Fantesia pichka bat . . . doi-doya. (*Hurbilltzen da MAITENARI*) Amodioak berekiñ dabill errespetua, eta ene ahotik eztuzu aingéruak entzun ahal ez luketen hitzik entzun . . . zuk MAITENA.

Maitenak (eztiki)

Egia da.

Domingok

Egun ere zertako utzi ditut hirian lagunak hoin goizik? Zuri exateko Chillar benzutu dutala.

Maitenak (loriatua)

Chillar?

Domingok

Ba. Hemendik goiti pillotari handienen errunkan izanen naiz. Oste duzuya fantesiaz maite nintuenenzat hola aldaratuko nintzala?

Maitenak

Nik dakita?

Kantatzen du burua aphaldurik.

Hobeki har nezake zure erasia,

Gizonentiat banaki zer den fantesia.

Domingok (eztiki)

Arteka illhun hori begien artian

Etzazula ba tinka ene entzutian.

MAITENAREN *eskua berian harturik* :

Fantasia da su eztiñobat achalian dena gelditzen;
Haren sukarra bihotzetikan ezta sekulan hurbilltzen;
Berotzen badu hartu duena eztu, ez, aise erretzen.

Maitenak (trufaz)

Miñ ezti horrek hurbill ahal du kausitzen erremedio.
Nahiz eztuen berak frogatu, ene zenzuñoak dio:
Zuk fantasia deitzen duzuna deitzen dela amodio!

Domingok

Amodioa eztela izan oraño zure barnerat,
Ematen duzu, ene maitia, argiki ezagutzerat.
Ez balitz hola etzintuzke utz hoin ariñki mintzatzerat.

Maitenak

Beraz emadazu ba zerden ikusterat.

Domingok

Amodioa zerden aitzazu, Maitena:
Gizonaren nausirik izigarriena.
Hegal ukhaldi batez ukhitzen duena
Esklabo da betiko errege horrena.

Maitenak (irriz)

Esklabo izatia: Oi! Zer zoriona! . . . . .

Domingok

Zorion handiena ginduke oraitik,
Elkarrenak bagiñe nausi horren gatik.
Bañan libro bazare haren ukhalditik,
Ez bazaitu gidatu ni ganat eskutik,
Eztut pena kenduko ene bihotzetik.

Maitenak

Zorionian nahi dut bizi oraitik
Elkarrenak bagare nausi horren gatik.
Kolpatua naiz ere haren ukhalditik.
Aspaldi gidatu nau zu ganat eskutik :
Penak kenduko ditut zure bihotzetik.

Biek { *Domingok*
 Kolpatua bazare haren ukhalditik,
 Ene ganat gidatu bazaitu eskutik
 Pena kenduko duzu ene bihotzetik
Maitenak
 Kolpatua naiz ere haren ukhalditik
 Aspaldi gidatu nau zu ganat eskutik
 Penak kenduko ditut zure bihotzetik.

(*Biak elkarri behatzen dutelarik ichillik dauzi ichtaño bat.*)

Maitenak

Siñesten dut maite nauzula, Domingo, eta zuria izanen naiz.
 Bañan aitak eztu nahiko! . . .

Domingok

Erakusten diozkatengan, hemendik bizpa hiru urteren buruan,
 zembeit ehun untza urrhe, suhitzat hartuko nau.

Maitenak

Gaicho Domingo, nun bilduko ditutzu untza hoik?

Domingok

Ene ofizio berriarekiñ Ameriketean.

Arratsalde huntan, phartidatik lekhora, yaun batek galdetu
 daut nahi nukenez Buenos-Airesetat gan, han duen plaza batian
 pilotan haitzeko. Hamar milla libera urrhetan emanen dauzkit sei
 illabetentzat, gastu guziak bere gañ.

Maitenak

Zer sosak! Hamar milla libera!

Domingok

Ba eta trebesak libro! Bizkaiko pillotari batzuek fortuna egiñ
 dute eskualde hartan. Nik, hiru urtez, zuk dukezun dotia baño
 gehiago bill dezaket.

Maitenak

Baditake... Hatik, maite banauzu zaude hemen.

Domingok (harriturik)

Eztuzu burua galtzen, Maitena? Zer nahi duzu egiñ dezadan, hemen egonez? Espartiñ zola yosten, chirola yotzen eta noizian behiñ -egun bezala- partida bakhar batzuen irabazten? Ene hazteko doya... Ez nau sekulan nahiko zure aitak.

Maitenak

Billduko dut.

Domingok

Aisiago egiñ lezake ene diruak.

Maitenak

Ba, eta hango neskek zu.

Domingok

Ni?

Maitenak

Beldur naiz.

Domingok

Beraz beti dohakabe egon beharko dut?

Maitenak

Hola etzaitut galduko.

Domingok

Hoinbertze maite nauzu ba? Maitena . . .

Eskua hartzen du Maitenari eta bere ganat helarazten hau.

Maitenak (iziturik)

Yainkuaz! utz nezazu! Norbeit heldu da.

(Domingok uzten du)

Maitenak

Etzaitela gan Ameriketat.

Domingok (bahatche)

Ager zaite leihorat illhundu eta... mintzatu behar dugu hortaz....

Maitenak

Ez! Ez!

Domingok

Ba! Ba! Sarri arte, ene Maitena maitia.

Maitenak

Ez! Ez!

BIGARREN AGERRALDIA

MAITENA — DOMINGO — GANICH

GANICH *sartzen da geretatik*. MAITENA *abiatzen da ithurriko alderat*.

Ganichek (hurbilltziarekiñ)

Zer da ba? Nork ganazten zaitu hemendik? Nik ala Domingok?

Maitenak

Ez batek eta ez bertziak. Afaiteko tenoriak ganazten nau . . . .
ithurria ez beita hemen.

Ganichek

Ez bide dire ostatutik itzuliak zuen gizonak, Maitena?

Maitenak

Bezperak onduan: Ez omen dute muslaririk atcheman eta abantzu
gurekiñ heldu ziren . . . . Ikus arte, jaunak.

(Badua).

HIRUGARREN AGERRALDIA

DOMINGO — GANICH

Ganichek (trufa irri batekiñ)

Zerbeit ehituen eman nahi, andereñuak.

Domingok

Uste duka?

Ganichek

Ezetz ziokan.

Domingok

Egia duk; galdetu zioyat hala denez emazte zaharrek diotena.

Ganichek

Zer ziotek?

Domingok

Galdetu dukala Maitena Piarres zaharrari!

Ganichek

Eta gero?

Domingok (irri handi batekiñ)

Eta . . . . Maitenak nahi hauela.

Ganichek

Zer da hortan irriñgarririk?

Domingo (beti irriz)

Gauza gutti . . .

Ganichek

Egiñtzak irri, mutikua. Egiñtzak... Orduan... Maitenaren «EZ EZ» heikiek nahi zieten erran?...

Domingok

Eztuela hi bezalako senharrik behar.

Ganichek

Hire beharra likek, menturaz?

Domingok

Nork zakik? . . . Bazukek, haucho!

Ganichek

Ez huke petrenzione tcharra . . . Chirol!

Domingok (koleran)

Hik beziñbat balio diat gero . . . Jauregy!

Ganichek

Errakok Piarresi . . .

Domingok (molsa ateraturik)

Guk ere baitiagu hogoi liberakuak huntan, gaizo Ganich! . . . .

Ganichek (kantatzen du)

Gaizo Ganich! . . . .

Ganich hunek baitik : Etche eder bat,

Hiru landa handi eta ttiki bat,

Bi sorro, bi oihan, mahastiño bat,

Hogoi idi, behi eta zaldi bat.

Ohoz eta chitoz: nork zakik zembat?

Zillar eta urrhe saski erdi bat . . . .

Atchemak holako bertze gaizo bat! . . . .

Domingok (trufaz)

Eztik ene aitak etcherik utzi . . .

Haren lurretarik aise nauk bizi . . .

Ene arnuak likek usaña bizi . . .

Behiak lasterchko ditiat deitzi . . .

Ollua behar nitek horetik hazi . . . . .

Urrhiaren biltzia zaitak ahantzi :

Hire fortunari milla goraintzi! —

Gaphelua, Ganichi buruz, ateratzen du.

Ganichek

Etche oneko yabiak

Idekitzentik begiak . . .

Hitz ederrentzat — ezpada bertzerik —

tapatzen bi beharriak . . .

Eta zaluchko kanporat bialtzen

amoros sosik gabiak.

Domingok

Hor erraten dautakena

Lukek arrazoñ zuzena,

Aski hazkarra, indar guziekiñ,

balitz etheko yaun ona

Ateratzeko bere alabari

kaskuan sartu zayona.

Ganichek

Eskual-Herriko nechkatchek
 Bihotz amulsua ditek.
 Hatik! Ezkontzak unsa doazila
 beti danik bazakitek,
 Bi diru meta, elkar iduriak,
 dituztelakotz esposek.

Domingok

Oi! Zer yuyamendu hotza,
 Amorosentzat arrotxa.
 Maite duenak sosaren azpian
 ezetik aphaltzen ezkontza...
 Dakidan batek hañitz gorago dik
 alchatu bere bihotia!

(piarres agertzen da ezkaatzeko athian).

LAUGARREN AGERRALDIA

DOMINGO — GANICH — PIARRES

Piarresek (irri dorpe batekiñ)

Hik dakikan hori aise gora ganen duk hik beziñ ariñ badik sakola.

Domingok

Edozeñ nechkatcha handi beziñ handia da.

Ganichek (irriz)

Bazindaki, Piarres, nortaz mintzo den.

Piarresek

Ez ahalduk gure Maitenaz?

Ganichek

Preseski ba.

Piarresek

Gure Maitena, horrek? Chirol soñulariaren semiak? Errak to,
 Yanfutria, hik huke Landaburuan sartzeko kopeta?

Domingok (eztiki)

Eztut holakorik erran.

Ganichek

Hala hartu diat ba.

Piarressek

Dadiñ ala ez, entzunak hau : Hire ollar dohañak hire errunkako ollandekiñ enplegatzik. Denbora galduko duk gure ohatzian sortu denari yarraikiz . . . Denbora eta beharri bat, ezpadire biak. . .

Domingok

Ez baziñe zaharra, azken hitz horiek paga zintuzke eskarniatzen duzunari —Bo! omore onian naiz! (*Irri batekiñ*) Ikus arte, Piarres. Musu bat Maitenari.

(*Beti irriz ithurriko bidetik badua.*)

BORTZGARREN AGERRALDIA

Piarressek

Apho zirzilla! Ikusi duka eta enzun? Musu alabari! Ez bezalako aphua!

Ganichek

Mutiko hoik urgulluz hantzen dire plazetan.

Piarressek

Pillotari bat! . . . eta nundik yalgi dena? oraño. Lehengo denboretan etche onetako semiak agertzen zitukan plazetarat, baño etzieten yokua irabazbidetzat hautatzen! Besta bihamunetan itzultzen hituen beren golde edo ingumetarat — Oraikuak aldiz, bertze ofiziorik ez ditek! Eta ainziña ardura beitate, yozak edarirat, yozak neska tzarretat, yozak yauntzi aberatsenetat! Indiano baten sosa behar liketek irauteko!

Ganichek (irriz)

Hala da!

Piarresek (yartzen da alki balen gañian)

Badakika, Ganich, nor behar duen Maitenak senhartzat? — Mutiko sano bat, ni bezala laboraria, ene kastakua — erran gabe zuak — eta bereziki eskandalarik sekulan eman ez duten burasotarik ateratua.

Ganichek

Atcheman ditake nahi dukezun suhia, aski hurbill.

Piarresek

Holako zerbeit entzun diat.

Ganichek

Zer entzun duzu?

Piarresek

Ene alabaz agradatua haizela.

Ganichek

Egia da,

Piarresek (gozoki)

Ikusten duzue? Eta Maitenak zer zio?

Ganichek

Zertako galdetu behar nion?

Piarresek

Hala duk.

Ganichek

Ez ote zare nausia?

Piarresek

Siñesten diat.

Ganichek

Beraz, zure alabak zuk nahi duzuna egiñen du.

Piarresek

Ez gindikek bertzerik eskas !

Ganichek (eskua eskañirik)

Emadazu bortzekua.

Piarresek (Ganichi eskua harturik)

Hire aita, ene adichkide zaharra, mundu huntan balitz uros
huke gure bi famillien bat egite huntaz.

Gunichek

Ene ama gaichua eta zure emazte zena ere.

Piarresek

Bi ahizpa bezala hituen. Hots! Eztiagu holako eguna hillen
orhoitzapene kiñ illhundu behar! Biziekiñ guazen! . . .

(Oihu egiten du etchalderat).

Batichta! — Chaâdiñ! —

Etchetik emazte botz bat.

Houu!

Piarresek

Zatozte!

(Berritz Ganichi eskua harturik)

Kasik sortzen ikusi hautala hatik! Amaren aldetik Maitenak
dituen ontasunak ezagutzen dituk eta badakik, eskutik eskurat, zer
emanen diotan! Erranak erran eta hortan akabo!...

Ganichek

Zuk ere badakizu zeren yabe naizen?

Piarresek (irriz)

Ba, mutikua, ba. Ezpauk beden idirik!

Ganichek (irriz)

Ez, ez. Idiak heyan dauzkat.

Piarresek (irriz)

Hor ditek toki hoberena.

Chaadiñ agertzen da, laneko arropetan.

SEIGARREN AGERRALDIA

GANICH — PIARRES — CHAADIÑ — *gero* BATICHTA*Piarresek*

Nun da Batichta?

Chaâdiñek

Heltzen da. Heyan zen.

Batichtak

Hemen naiz, aita. Zer da berri? To! Ganich . . .

Piarresek

Zatozte ene sahetserat.

*(Hiruek Piarres inguratzen dute).**Piarresek (kantatzen du)*

Hunen aita zena zen ene laguna,
 Lagun guzietarik maitatuena;
 Ganich, bera, guretzat hauzo hobena.
 Adichkidien artian atchikiena;
 Badakizue dela : gizon zuzena,
 Laneko gustu duena,
 Herrian aberatsena!
 Andretzat eman diot gure Maitena.

*Batichtak eta Ganichek**Batian*

Bibitchiak garela ziotek beti!
 Egia izanen duk hemendik goiti.

Chaâdiñek

Bibitchiak zaiztela diote beti!
 Egia izanen da hemendik goiti.

Piarresek

Yauregy hill zenian, Ganich zen haurra,
 Baño gizontasunez kasik zaharra.
 Baliosa arrazaz eta hazkarra,
 Ichilla billkuretan, hatik zuhurra.

Unsa akhitazirik bere indarra,
Ontasun bat du ederra...
Hemengo segur bakarra!
Maitenak hori luke, hori senharra.

Batichtak, Ganichek eta Chaâdiñek

Bibitchiak (etc).

Piarresek

Etcheke jaunak behar du
Etchian gobernamendu
Aise bizi nahi badu.
Emazte, seme, alaba, mutill,
ozkongay ala ezkondu:
Etcheke jaunak ezpadu
Guzientzat adimendu
Errekan etchia laster izanen du.

(Denek errepikatzen dute aire hori).

Chaâdiñek (Ganichi)

Maitenak ezagutzen ditu zure sentimenduak eta bihurtzen dauzkitzu?

Ganichek

Eznuke nechkatcha baten haurtasunaz baliatu nahi haren bihoztaz yabetzeko, lehenik aitari bere baimena galdetu gabe.

Piarresek

Hori da gizon gisa mintzatzia.

Chaâdiñek

Baditake. Hatik, orai baimen hori duzunaz geroztik unsa egiñ zinduke Maitenari gorthe pichka baten egitia, aithortu gabe ene koñatari aitak hitzeman dautzula. Emaztiak eztute maite hetaz burhasuek nahi dutena egiñ dezaten. — Gañerat, siñetsazten ahal badiozu beldur zarela Piarresek ez, hala-hula, nahi izatia, haren beharra baduzula aitaren itzulazteko zure alde, zure hauzia aintziñaaziko duzu berga on batez. Emaztiak hola egiñak gare : Bertziek ez nahia nahi dugu.

Batichtak

Llagun, ene andria konsellu onekua duk.

Piarresek

Azkenik, aitak manatua alabak egiñen du.

Ganichek

Eztut ene burua iguñazi nahi. Millesker Chaâdiñ.

Chaâdiñek (entzuten dagolarik)

Ori! Maitena ezta urrun. Gertakaria zure alde da, Ganich.

Piarresek (irriz)

Guk, zeleta detzagun!

(*Baduazi etche gibelerat Piarres eta Batichta. Chaâdiñ etchian sar-tzen da*).

ZAZPIGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA

MAITENAK (*pegarra buruan kantatzen du*)

Zu, maiteno pullita, ikusi geroztik,

Yan, edan, lorik eztut egiten zu gatik;

Igaiten zarenian etche aintziñetik

Eztezakezut erran nola nagon chutik . . .

Kantu hori erratiarekiñ sartzen da leatrian Maitena.

Ganich erreposki aintziñatzen da eta guruzetik hurbill baratzen.

Ganichek (eztiki)

Beti kantuz haizare Maitena. Zu bezalako emazteño alegera etche baten bozkarioa litake.

Maitenak

Adiñak omoria egiten du. Hogoi urtetako nechkatcha guziek kantatzen dute.

Ganichek

Zuk diozu. Nik ez dezaket erran : Ez naiz zure omore onari beizik ohartu eta ez ditut zure kantuak beizik entzun.

Maitenak (irriz)

Ezta harrigarri. Bertziak hemendik urrunchko dabillza . . . Hatik, ithurrirat doazinian entzun dituzketzu.

Ganichek

Eztut zure boza beizik atseinekiñ aitzen.

Maitenak (beti irriz)

Millesker. Ez nuen uste hitz churi estekatzen bazindakiela!

Ganichek

Zer gatik? Aire dorpia dutalakotz?

Maitenak

Ez... ez... adiñaren gatik.

Ganichek

Ene adiña? Ez naiz hogoi eta hamar urtetarat heldua.

Maitenak

Yesus! Egia da. Zer den haur izatia! Aitaren adiña abantzu ematen zintudan.

Ganichek (irri lodi batekiñ)

Eztut ba Batichtarena beizik . . . eta zure koñata Chaâdiñ zure adiñekua da.

Maitenak (harrilucherik, gurutzeko alkiaren gañian ematen du bere pegarra)

Ba. Hola da. . . Bañan. . . Hola mintzatzeko. . .

(Kantatzen du)

Zertan duzu gogua?

Ganichek (Kantuz)

Orai naiz ohartzen

Ene arrebañua dela emaztetzen.

Maitenak

Hori ikusi duzu?

Ganichek

Sentitu hobeki. . .

Zer egiñ dut orduan? Ongi ala gaizki?

Maitenak

Etzaitut konprenitzen!

Ganichek

Aitzazu garbiki! . . . .

(Hurbilltzen da Maitenaz)

Gazterik trichte billakatu naiz
ama gaichua galtzian. . .
Egoitza beti illhun zitzaitan
ene lanetik sartzian. . .
Argi pichka bat kausitzen nuen,
Maitena, zuen etchian.
Amodioa hola sortu zait
Zure begien azpian.

Maitenak (irriz)

Lehen bezala ikusten nauzu
eta naiz lehengo haurra.
Zu bezalako gizonarentzat
ez oño aski zaharra . . .
Heda nezaken ergelkeriak
hantaz zintuzke mutturra . . .
Hoin desberdiñak bortchaz ginduke
bizitze molde makhurra.

Ganichek

Iguñtzen dutan dorpetasuna
nahi dut laster ahantzi...
Ergelkerian ene kopeta
noizian behiñ legunazi...
Zure irriek, zure kantuek
egun dautet siñetsazi
Eztela nihor, gazte delarik,
behar hedoyetan bizi.

Maitenak (trichtaturik)

Holako elhe ukhigarriek
ariman naute kolpatu . . .
Merezi duzun amodioaz
nahi nituzke pagatu...
Bañan bahatche, sekeretuan,
beharko dautzut aithortu :
Bertze batentzat ene bihotza
dela yadanik mintzatu...

*(Piarres agertzen da, koleratua.
Gau itzala yausten da teatriaren gañerat).*

ZORTZIGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — PIARRES

Piarresek

Zer entzun dut? Ene alabak sekeretuan norbeit maite duela?
Etchekueri gordetzeko, unsa eziñ aithortzekua izan behar dun
amodio hori!

Maitenak (umillki)

Tenoria etzen oraño ethorria.

Piarresek

Zer dun atziki hori? Tenoria ez ethorria! Maite dunaz lorios
bahintz, kanta hezake zeruraño! Bañan ez. Mutill tzar bat dun
dudarik gabe. Chirolen seme deusetako on ezten bezalako bat...

Maitenak (burua alchaturik)

Domingo behar den bezalako mutikua da.

Ganichek

Egia zion!. . . .

Piarres (hatsik gabe bezala egotu eta)

Zer! Zer! Hori dun? Hori dun hire gizon gaya? Ala yokua! Ho-
ri eskas gindiñan!

Maitenak (bahatche)

Maite dut.

Piarressek

Maite! Maite! Eta uste dun aski dela hik maitatzia? Uste dun ene etchia, ene familia, ene izena, desohoratuko ditudala holako lohitik ateratzen den bati Landaburuko alaba emanez?

Maitenak

Maite dut.

(Batichta eta Chaâdiñ Piarresen oihuek agerrazten dituzte).

BEDERATZIGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — PIARRES — BATICHTA — CHAADIÑ

Batichtak

Zer da, aita? Zer da?

Piarressek (Maitenari)

Badakiña arbasorik nihok eztiola mutiko hori ezagutu? Badakiña nor nahirekiñ horren ama ibillia zela ezkont aintziñian eta hunen senharra etzela tupiñ estalki bat beizik?

Maitenak (abantzu nigarrez)

Bardiñ zait! Bardiñ zait! Maite dut! Maite dut!

Piarressek (bere herra garhaitzen duelarik)

Aski hortan. — Gaurtik goiti kenduko dion hire amodioa eta huni *(Ganich erakusten dio)* emanen . . . Hola nahi diñat.

(Chaâdiñek sobraldak alchatzen ditu).

Maitenak (borthizki)

Oh! . . . . Orai ikusten dut elkar aditu zindutela batek ene saltzeko, bertziak ene erosteko! . . . Zuen azindetarik bat bezala ibilli nahi nintuzuen, buruan hartu gabe zuen antolamenduek nahasten ahal nintuzketen baialez! . . . . Hatik nik ere badut ene burua. . . . Kasko bat, aita, zuria beziñ gohorra. Eta kasko hortan ezarri dut..

Piarressek (hortzak tinkaturik)

Ichillik ago!

Maitenak

Eznauzu izitzen! . . . Kasko hortan ezarri dut Chirol lohitik yalgi horren andria. . . .

Piarressek (Maitenaz hurbilltzen delarik)

Ichillik ago!

Maitenak (besuak gurutzaturik)

Domingoren andria izanen naiz zuk nahi ala ez! . . .

Piarressek (eskua alchaturik, Maitenaren yotzeko hiñian)

Hi? Ni?

Bertziek nahi lukete atchiki, banañ Maitena yo lezake ezpalitz Anyelus hasten urrungo elizan.

Piarressek orduan esku alchatua bere gaphelurat aphaltzen du, hau esku echkerrerat ematen, guruziaren señalia egiten eta burua beheiturik othoitzian hasten da. Bertziek ere gauza bera egiten dute.

Ichilltze luze bat, izkillek yotzen dutelarik.

Gero.

Batichtak (aitari eztiki)

O! aita, etzinduen sekulan ukhi lausaingatzeko beizik! . .

Piarressek (ahalkerekiñ)

Hala duk eta! . . . Orai arte nik erranak beti egiten zitikan. — Nun zen hori baño haur eztiagorik? Eta orai... horren onentzat nabillanian, hola alchatzen duk ene nahien kontra.

Maitenak

Yainkuaz, Ganich, errakozu ez nauzula bortchaz nahi! . . .

Ganichek

Bortchaz ez. Bañan othe dakizu zuhauk, etzarenez denborarekiñ ene alde itzuliko? Utziko dautzut denbora.

Piarressek (borthiztua)

Debru bat eta erdi! Etziyat egunik ere uzten. Bihar goizian ezpada hire alde itzulia lekhua husten ahalko dik!... Aitzen dun Maitena? Gaten ahalko haiz nuat nahi. Hirirat nahi badun. Hirirat neskato, bertzen zerbitzari! . . .

(Etchian sartzen da. — Maitena nigarrez hari da Chaâdiñekiñ).

HAMARGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — BATICHTA — CHAADIÑ

Ganichek

Maitena, ez egiñ nigarrrik. Aita eztituko da eta ene hauziak igurikatuko du zuk nahi dukezun arte. . .

Maitenak

Zoñ ona zaren Ganich.

Batichtak

Segur ona dela! . . . . Hobekiegiñen zinduen. . . . Guazen hementik Ganich : Etchiaño laguntuko haut.

(*Bi gizonak geretatik baduazi*).

HAMEKAGARREN AGERRALDIA

MAITENA — CHAADIÑ — *gero* BATICHTA*Chaâdiñek (kantatzen du)*

O! Zer nigarrak! Zer egun beltzak, ene ahizpa maitia!
Zer trichteziari utziko duzun bihar etche hau guzia.
Gure aldian, nahi bazindu, uros zinduke bizia;
Etzen balio mutill batentzat zorion horren galtzia.

Maitenak

Behechi dutan mutill horrekiñ nahiago dut sofritu,
Ezenez eta eskasik gabe bertze batekiñ zahartu.

Chaâdiñek

Segi zazu ba, oraintik beraz, hautatu duzun bidia . . .

Maitenak

Ez naiz ez segur izanen dela beti arrosek gordia . . .

Chaâdiñek

Erortzen bada zure gañerat pena bat aski handia,
Orhoit zaiten nik nahi dutala hartarik beden erdia . . .

Maitenak (besarkatzen duelarik)

Zoñ ona zaren, ene Chaâdiñ, ene ahizpa maitia...
 Zoñ trichte naizen zutarik urrun eta betiko gatia...
 Zure aldian nahiko nuen uros iragan bizia . . .
 Amodioak gomendatzen daut zorion horren galtzia.

		<i>Chaadiñek</i>
<i>Batian</i>	}	O! Zer nigarrak (etc.) . . . .
		<i>Maitenak</i>
		Zoñ ona zaren (etc.)

(Elkarren besoetarat erortzen dire)

PIARRESEN BOZA *etchetik*

Ho . . . . ou! Chaâdiñ! Afaria ahantzen duzu!

Chaâdiñek

Berehala! . . . . .

(Batichta hurbilltzen da geretatik sartu eta).

Chaadiñek

Batichta! Pegar hori sarrazu, fagorez!

(BATICTAK hartzen du pegarra eta etchian sartzen du)

Chaâdiñek (Maitenari)

Etzare sukaldeako?

Maitenak

Ez. Eztut, den herran, aita ikusi nahi. Gelarat nua.

Chaâdiñek

Afaria harat ekarriko dautzut.

Maitenak

Ez naiz gose.

Chaâdiñek

Pausa zaite unsa. Argia pitchtua utziko dut?

Maitenak

Ba . . . . Millesker Chaâdiñ —

(Gaua arras erori da).

HAMABIGARREN AGERRALDIA

MAITENA — *gero* CHAADIÑ (*barnetik*)*Maitenak (bere buruari)*

Zer egiñ behar dut nik . . . orai?

*(Maitenaren gelako leihua argitzen da. Chaâdiñ handik mintzatu-
tuko da).**Maitenak (berritz)*

Zer egin behar dut?

Chaâdiñek (leihotik)

Duthe chorta bat edanen duzu?

Maitenak

Ez. Ez. Eztut deusen beharrik . . .

Chaâdiñek

Banua beraz gizonetarat. Gau on! . .

Maitenak

Gau on, Chaâdiñ. — Leihua idekirik utzazu.

Chaâdiñek

Unsa da. . . . . gau on. . . . .

(Gordetzen da Chaâdiñ).

HAMAHIRUGARREN AGERRALDIA

MAITENA

*(Maitena gogoetan dago ichtant bateta belhaunikatzen da gurutzia-
ren oñetan, saheska).**Maitenak (othoitz egiten du gora)*

Ene Yainko maitia! Izpiritua ilhunpetan dut. Eztakit nola ezaut ene bide chuchena. Argi nezazu eta erran zerri behar dutan obeditu : Aitaren nahikerieri ala ene amodioaren manamendueri. — Gaizki

egiten baut haukieri yarraikiz . . . . othoi! emadazu indarrrik aski ene sentimendu tzarren garaitzeko. . . . *Ichillik egoten da burua eskuetan, eta kolpez chutitzen. Etchian sartzen da eta agertzen bere gelako leihuan.*

HAMALAU GARREN AGERRALDIA

MAITENA — DOMINGO

Domingok (urrun kantuz)

Ene maitiak begiak ditu
gau itzalaren kolore...
Gorphutza lerden, larrua gozo,
hortzak argi, ahua lore...
Nihok munduan enetzat eztu
harek beziñ bat bothere...

(Kantatziarekiñ bahatche hurbilltzen da).

MAITENAK *burua leihotik ateratzen du.*

Domingok (hurbillago)

Astian irriz, orai penetan
segurtasunikan gabe . . .
Higatzen ditut oren luziak
galdetuz zer nuken hobe :
Maitia urrun uztia edo
Finkatzia ene yabe! . . .

(Maitenak argia hilltzen du eta, Domingo bigarren koplak akabatziarekiñ sartu beita teatrian, erraten dio).

M a i t e n a k

Unsa egiñ duzu ethortzia!

Domingok (alegeraki)

Etzinduen ba nahi . . . . *(Maitenaren leiho azpirat heltzen da).*

Maitenak

Nahi nauzu zurekiñ Ameriketara ereman?

Domingok (harritua)

Zu?

Maitenak

Zer zare : Izitzen?

Domingok

Funszki. Segi nintuzketzu haraño?

Maitenak

Ba. Han ezkontzekotan. Aitak, hemen eztu sekulan nahiko.

Domingok

Eta han aitaren baimenik eztugu behar!

Maitenak

Badakit.

Domingok (loriatua)

A! a! Piarres! Zure suhia izanen naiz ba! ni Chirol! Bihar berian gaten ahal gare Bordeleaño. Nihauk amerikanuari ihar-detsiko diot.

Maitenak

Egiñazu yuramentu, Domingo, andretzat hartuko nauzula.

Domingok (gaphelua eskuan gurutziari buruz)

Yainkuaren aintziñian yuramentu egiten dut, Maitena, ene andria izanen zarella, untzitik yautsi orduko.

Maitenak (burua Domingoren bururaño aphaldurik)

O! Banakien ba, maite nintutzula . . . .

(Ichillik dauzi)

Domingok

Zoñ uros naizen Maitena! . . .

Maitenak

Guazen behala, aitak trabatu gabe. Ene puchka zenbeit bildu ditut eta ene sos bakarrak ere.

Domingok

Baut nik dirua eta ene amerikanuak emanen dauzkit eskas ditugunak. — Zato! —

Maitena bahatche etchetik ateratzen da.

Domingok bazterrak zeletatzen ditu.

Maitena, Domingori hurbiltdu orduko, hunek besarkatzen du.

Domingok

Maite zaitut!

Maitenak (serioski, eskuz urrundurik)

Gauzen prestuki! Zure emaztegayana naiz.

(Elkar behatzen dute eztiki)

Hola, Domingo. Urrikirik ez dezagun izan

Domingok

Maitena! ene amodio garbia ez nuke itsustu behar.

Maitenak (etchia behatzen duelarik)

Aita! aita! Zure urgulluak nahi du! . . . . .

(Urruntzen dire)

Lehen zatiaren akabantza.

BIGARREN ZATIA

Lekhu bera — Ogi epkaitzeko denbora da.

LEHEN AGERRALDIA

Bazkal onduan laborariak (gizon eta emazte) lanerat duazi —

Kantatzen dute

Gure lanaren saria

Huna nun den ethorria:

Lur zahar hunek lehen beziñbat maite du laboraria.

Emazte balek

Neguko zuen indarrak

Hartu ditu lur zaharrak

Odol berri bat egiten dio lurrari gizon hazkarrak.

Gizon batek

Lur onak egin dezala
 Ene mamitik odola,
 Ematen badaut zakuka bihi bertze urthetan bezala!

Gizon guziek

Ematen badu zakuka bihi bertze urthetan bezala,
 Bere hazteko, gure indarrak
 Beti lurrak
 Har detzala,
 Ez gare hortaz achola! . . . .

Gizonek eta emazteiek

Biba! Biba lur ona!
 Aiten áitek emana!
 Egon bedi gure haurrentzat guretzat izan dena!

(Laborariak urruntzen dire azken koplak bahatche kantatzen dutelarik).

BIGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — CHAADIÑ

(Batichta eta Chaâdiñ etche gibeletik sartzen dire, Batichtak eskuan sega (edo sorbaldan) Chaâdiñek, chatarretan den haurño bat besuetan lokharrazten duetarik).

Chaâdiñek (kantatzen du)

Lo! lo! ene maitia, enekiñ egizu . . .
 Nigarren ichurtzeko denbora baduzu . . . .
 Lo! lo! ene maitia, enekiñ egizu!

Batichtak (kantatze du)

Yadanik lo dago?

Chaâdiñek

B a . . . . . beti bezala;
 Ageri da hortaz nechkaño bat dela,
 Hunen adiñian bere bi anayak
 Etziren errechki lokharrazten biak.

Batichtak (irriz)

Eskolak ahal du zuk etzindukena?

Chaâdiñek

Ernatuko dire. . . . Hau da hastapena,

Batichtak

Ba, laborantchako beti badukete,
Nahiz ez yakintsun, aski yakitate,

Chaâdiñek

Egiñ dezatela guk egiñ duguna...

Batichtak (Chaâdiñi eskua harturik)

Bakotchak balauka nik dutan laguna! . . .

Chaâdiñek (eztiki)

Zer mihi leguna!

(ichilltze labur bat).

Batichtak

Bizi ezta ezagutu dut maitia zure aldian.
Bozkarioa eta bakhia sartu zauzkit bihotzian.
Atsekaberik ezta lakhetzen ephel duzun airian.

(Chaâdiñek eztiki behatzen du)

Batichtak (kantuz)

Zuk duzun charma ukhigarriak nuntik du bothere hori :
Gorphutz, arimak egiñazteko bortchaz zure zerbitzari...
Beldur ez banintz galda nioke ifernuko debruari.

(Etchetik ateratzen da Piarres)

HIRUGARREN AGERHALDIA

BATICHTA — CHAADIÑ — PIARRS (*zahartua*)

Piarressek

Beti ergelak zuek. . . . beti yostetan.

Chaâdiñek

Nigarretan nahiago gintuzketzu?

Piarressek

Adiñ bateat heldu eta serioz behar du gizonak. Irriak eta kantuak haurrari duazkote.

Batichtak

Nundik ditutzu ideya berri hoik? Eztautzu atsalde loak onik egiñ?

Piarressek (goraki)

Ehadila nitaz trufa! Eskarniatze hori sori etzaitak!

Chaâdiñek

Hots! Oihuka hasten bazare hunek *buba* galduko du. Banua barnerat. Emazue gostuan . . . . *(sartzen da etchian)*

LAUGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — PIARRES

Piarressek

Kantuak! Irriak!

Batichtak

Zer demontre duzu, gizona, zenbeit denbora hautan? Denak gaizki zauzkitzu! Badakigu ba, behar orduetan, seriozki egoten; bañan irri iteko orena ére noizian behiñ ethortzen da. . . . eta irriak — azkeneko — eztu nihori kalterik egiten. . . .

Piarressek

Haurrek ez ditek bozkariarik hedatu behar zimurtua denian aitarren kopeta. . .

Batichtak

Guria beziñ legun zinduke, ez bazindu gauza illhun batzuen gañerat aphaltzen. Yainkuari esker, libertitzeko ahalak zure inguruan bazintuzke. Ori! Eztezaket atchik! Nik ere baut zuretzat erratekua.

Piarresek

Hik?

Batichtak

Ba. Nik eta ene emaztiak. . . Gehienetan, arbasuek bere haurren haurrak beren haurrak bezinbat maite dituzte. . . ezpada gehiago. — Haur inozent hoikien aldian berak haurtzen dire. . . . eta gaichuek eztute beren yokuetan aitatchi baño lagun hoberik! . . . Zuk othe dakizu badituzun ere?

(Piarresek, harriturik, behatzen du).

Batichtak

Segur nintzen! Eztakizu. Eta hori zer gatik? Presuna choill batek izpiritu guzia bethetzen dautzulakotz!

Piarresek (sorbaldak alchaturik)

Bo!

Batichtak

Ezta borik! Epia da. Orai bardiñ zauku. Bañan zenbeit urthez sofritu dugu zure ezachola hortaz.

Piarresek

Nihoiz eztuk sofrituko ene faltaz nik hiriaz egiñ dutan beziñbat.

Batichtak

Eniaz? Zer dut obena?

Piarresek

Hire arreba zaindu behar huen, eta eni erran Chirol hori yarraikitzen zitzakola.

Batichtak

Eta . . . Eta . . . Eta gero? Uste duzu Maitena bere nahietan trabatuko ginduela? Mintza zaite sanoki! Hobeki egiñen zinduen eman bazinio Domingorekiñ ezkontzeko baimena . . . . Etzen alargunduko, menturaz . . . .

Piarresek

Uste duka kokiñ tchar haren dolua hartuko diatala?

Batichtak

Haren andriarena unsa atchikitzen duzu segurik.

Piarressek

Banaki hobi berian dauzila, lorieta har nezakek diokan dolua; aitzen duk?

Batichtak

Zure goguaren kontra mintzo zare, aita. Maitena hemen balitz! ....

Piarressek

Urkha nezakek!... Eta aski hortan. Eztiat nahi aipha dezazuen ere neska tzar haren izena. Ez aipha dezazuen ere!

Batichtak

Unsa da. Zure aldetik hobeki goberna zazu zure buru churia ezpauzu nahi itzul dadin.

Piarressek

Nik? Nik?

Batichtak

Zuk. Erran dautzut lehenago ere. . . .

Piarressek (borthizki)

To! Hire zozokeriek eztitek ihardestia balio. (*Sartzen da etchian, athiak arrabotsekiñ hetsirik*).

Batichtak eztiki behatzen du.

Ganich geretatik sartzen da, sega sorbaldan.

BORTZGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH

Ganichek

Aita asarre duk.

Batichtak

Hola duk beti. . . eztenian gaizkiago. . . . ichillik dagonian. Egun osuak iragaiten ditik. . . . maiz. . . . hor, alki hortan. . . .

edo ezkaatzeko athiari bizkarrez. . . . hitzik erran gabe. . . begiak
ithurriko biderat armaturik. . . .

Ganichek

Maitenak hartu zuen bidia.

Batichtak

Ba...

(Ichillik dauzi)

Ganichek

Eztuzue berririk?

Batichtak

Bortz urte hau tan. . .

Ganichek

Nun ote duk?

Batichtak

Eskualdunik ezten eskualde batian, dudarik gabe.

Ganichek

Gaicho nechka! Enekiñ hain unsa izan zitakena! . . .

Batichtak (erdi irriz)

To! Bertze choro bat.

Ganichek

Zer diok?

Batichtak

Ganichek, oraño, Maitena maita dezakel.

Ganichek

Ez. . . .

(kantatzen du)

Plañu diat eztelakotz dohatsua!

Batichtak

Hill ote duk bihotz hortan zagon sua?

Ganichek

Hik, Batichta, galdetzen duk billa denez?
Hilla dela, ba zioat.

Batichtak

Eta nik : Ez!

Ganichek

Achal huts bat duk ene bihotza. . .
Gaztetasunak unsa hustu dik,
Denbora luzez bere behatza
Tarte denetan gorriazirik.
Elhurrak ezтик hill horren hotza :
Achal huts bat duk ene bihotza! . . .

Batichtak

Agertzen balitz lehengo hura
Ithurriñoiko bide chokuan,
Bihotz hill hori litake chora,
Haur berak luke laster eskuan.
Ahantz lezake igan denbora
Agertzen balitz lehengo hura. . .

Ganichek

Ene bihotza hill zen bezala
Lehengo hura gau hartan hill zen.
Ikus nezake haren itzala
Eta itzal bat ezta maitatzen.
Frutua hill zen, salbu achala,
Ene bihotza hill zen bezala. . . .

Chaâdiñ sartu da teatrian, Ganichek bigarren koplā hastiarekin.

SEIGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH — CHAADIÑ

Chaâdiñek (irri ichill batekiñ)

Bi heriotze hoik sobera ezтики kantatzen ditutzu Ganich, ez bien
pitchtia nahi izateko.

Ganichek

Ez ditazke pitch, Chaâdiñ. Ahalka nintake, orai hartzen banu andretzat bertze bati eman dena. Plañu dut, behar bezalako gizonak emazte dohakabe bat plañu dezaken bezala. Aithortzen dut, Maitena bertze bat baño gehiago plañu dutala, denak baño gorago alchatu nuelakotz. . . . Hatik hortan baratzen da ene karitatia. —

Chaâdiñek

Hola bada, Ganich... zer gatik eztuzu bertze batekiñ ezkontzeko chedia hartzen? . .

Ganichek

Eztezaket bi aldiz maita. . .

Chaâdiñek

Nor ezkontzen da amodioz? Gehienak ondokuen izatin gatik, etchiaren atchikitzeko... egiten dire! Amodioa da soberakiñ bat. Eztu gaitzik egiten, ez, baño hortaz errechki pasa ditake. Eta zu, zure etchiaz hoin lorios zarena, zure izen ohoratuaz hoin urgulluz-zuzenki!— hartua zarena, nahi ditutzu izen hori, ontasun eder hori erortzerat utzi, izena illhunpetarat eta ontasuna ezagutzen ez dituzun eskuetarat?

Ganichek (serioski)

Unsa mintzo zarc beti, Chaâdiñ. Diozkatzun guziak buruan erabilli ditut. . . Halarik ere nahiago dut naizen bezala egon.

Chaâdiñek

Beraz. . . . beraz. . . hura maite duzu oraño.

Batichtak (irriz)

Atchemak hori! to!

Chaâdiñek

Ezdautazu sekulan siñetsaziko zuk, aiten errespetuko gizona, familliako izenaren gizona, hitz batez — orhoitzapeneko gizona — zuk uzten ditutzula orhoitzapen hoik guziak zurekin hilltzerat

ezpauzu arrazoña baño arrazoñ handiago bat zure burua hoñ
 arrazoñ guttirekiñ gobernatzeko! . . .

*(Ithurriko bidian agertzen da emazte beltchez aphaindu bat. Behala,
 haitzen gibelian gordetzen da. Mantaliñ batek burua eta bisaya
 estaltzen diozka).*

Ganichek (beroki)

Orhoitzapenaz mintzo zare, Chaâdiñ? . . . Ba, orhoitzapenaren
 esklabo naizelakotz hotzki behatzen eta ikusten ditut ene ingu-
 ruan edo botherian diren gauzak. Iganarekiñ eztut eta eznuke
 konparatzekorik... Hortako naiz bizi ene orhoitzapenarekiñ.

(Ichilltze labur bart).

Chaâdiñek (kantatzen du)

Gan direnekiñ bazare bizi
 Hatsik eztuzu, gizon maitia;
 Behar zintuzke zirenak utzi
 Eta segitu berritz bizia...
 Othoitz bat duzu orhoitzapena
 Biziek hillentzat erraten dutena...

Batichtak

Ba othoitz bat duk orhoitzapena
 Biziek hillentzat erraten dutena.

Ganichek

Ba, othoitz da, othoitz ezti bat
 Ene arimak irakatsia
 Dakizunaren arimarentzat
 Eta hunek maiz ihardetsia...
 Othoitz bat duzu orhoitzapena.
 Hillek bizientzat erraten dutena

*(Emazte beltchez aphaindua hurbilltzen da, bertziek behatzen
 dutelarik eta, haukien parerat heldu eta, mantaliña alchatsen du).*

Hiruek (oihu batian)

Maitena! . . .

ZAZPIGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH — CHAADIÑ — MAITENA

Maitenak (Ganichi)

Millesker Ganich! Millesker atchiki dautazun orhoitzapenarentzat.

(Ganichek urrhats bat gibelka egiten du).

Ganichek.

Zu zare? Zu?

Chaâdiñek (besarkatzen du Maitena)

Maitena! . . . gure Maitena! . .

Batichtak (eskua harturik Maitenari)

Ene arreba ttikia! Banakien ba ikusiko zintugula!

Maitenak

Ez nauzue ha ahantzi? *(Chaâdiñen sorbaldaren gañian burua uzten du erortzerat eta bi koñatak nigarrez hari dire).*

(Ichilltze luze bat).

Chaâdiñek (eztiki)

Gaichtagiña! Nola egon ahal zare hoinbertze denbora zure berririk igorri gabe? Bortz urthe hatik! . . . eta ordu arte bi hitz choillki, aitari baimenaren galdetzeko? — Bertzien ganik yakiñ dugu alargundu ziñela eta . . . beharretan izan zarela . . .

Maitenak (burua alchaturik)

Ba zorrak egiñ ditugu, Domingo, haurra eta ni eri... izan gare-nian, baño denak pagatu ditut ene lanarekiñ. Eztut arditik zor.

Batichtak

Hainbertze irabazten zuelarik etzezaken ba zerbeit bazterrerat eman?

Maitenak

Denak iresti ditu.

Ganichek

Bestari emana zen, beti danik.

Maitenak

Hastian ez. Baño, ahulegia zen laguneri ihardokitzeko; laster bere biziotat erori da. Gaichuak hala atcheman du bere miña. Plazatik lehertua ateratzian, etcherat itzultzeko orde, bardiñ gau guziak edaten eta yokotan iganen zituen!... Den hazkarrenak eztezake irau. . . hola. Unsa pekhatu ditu bere obenak! . . .

Chaâdiñek (bahatche)

Eta haurra?

Maitenak (nigarrez)

Han dago aitaren sahetsian. Biak bulharretarik gan dire. . .

Batichtak eta Chaâdiñek

O!...

Maitenak

Eta ni nola nago?. . . Zerk atchiki nau? Bizitzeko nahikunde gorde batek ala erlisioniak? — Gure yaun erretor zaharrak zion eztugula Yainkuaren obra hausten ahal... eztugula holako eskurik! Hitz horietaz ardura orhoitu naiz. . .

Chaâdiñek

Zer sofritu duzun. Maitena! Banañ gurekiñ ahantziko dituzu oren dohakabe hoik.

Maitenak (duda aire batekiñ)

Ahantziko?

Ganichek (hurbilldurik)

Maitena, esperantza atchikazu.

Maitenak

Ezta enetzat esperantzarik... Gorderik nahi nintzen ene haur denborako lekhuari pasatu, zuek guziak urrundik ikusi eta sekulako gero itzuli. — Eztut indar hori izan eta bihotza ahorat ethorri zait entzun zaituztanian nitaz hoin eztiki mintzatzen.

Aski da. Ene ahuleziak eta ene trichteziak bi gau-choriek bezala beren hegalak zabal letzazkete zuen indarraren eta bozkarioaren gañian.

Ganichek

Gazte zare, Maitena. Gaztiari indarra laster berritz heltzen zayo.

Maitenak (irri dolorotsu batekiñ)

Ni gaztia?

(Kantatzen du)

Zorigaitzak zahartzen du
 Adiñak baño hobeki. . .
 Hartaz dut indarra galdu
 Ez uste beziñ emeki;
 Bortchaturik dutan pichka,
 Beldurtua behar baño,
 Ethorri naiz ttaka-ttaka,
 Lekhu maite huntaraño!
 Zuen zerua urgi zen —
 Noiz eniak duen lanhua —
 Eztadila has illhuntzen
 Ene gatikan. . . . . Banua! —

Chaâdiñek

Egonen zare gurekiñ,

Batichtak

Egonen zare Maitena!

Maitenak

Ez Batichta! Ez Chaâdiñ!

Batichtak

Badakit aitaren pena!

Ganichek

Zer? Utzi nahi gaitutzu?

Maitenak

Ene arropa beltchetan
 Zertarat naiz on, errazu?
 Bi hill hor ditut errestan! . . .

Ganichek

Hillak hillekiñ utzatzu! . . .

Chaâdiñek

Illhunpetik yalgi zaite
 Eta idek bi begiak!
 Sor lekhuko iruzkiak
 Zaitu lehen beziñ maite...
 Soñ beltchetik billhuzia
 Biharko izanen zare,
 Baduzu bat su kolore
 Denboraz egiñazia. . . .
 Maitena. . . . hor da bizia!

(Besarkatzen du Maitena)

Batichtak eta Ganichek

Soñ beltchetik billhuzia, etc.

Maitenak

Soñ beltch aspaldi yauntzia
 Da ene ideyen pare. . . .
 Denborakuen kolore
 Zen lehen egiñazia:
 Kaxibiatzen da bizia!

(Berritz denek batian kantatzen dute azken koplak, Maitenak beria berziek Chaâdiñena.)

Maitenak

Zauzte. Ni... ez... ez...! Hor dut bidia! —

(Piarres agertzen da etheko athian.)

ZORTZIGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH — CHAADIÑ — MAITENA — PIARRES

Piarresek (kantatzen du)

Unsa egiñen dun hemendik gatia,
 Ezpadun nahi nik bortchaz bialtzia.

Chaâdiñek eta Batichtak

Ez erakuts, aita, bisay borthitz hori
Halako penetan ibilli denari.

Piarresek

Berak billdu penak karria detzala
Lehengo loriak zituen bezala.

Batichtak

Chorokesi hetaz egun da ahalke.

Maitenak (bermaturik)

Gau hartan egiña gaur egiñ nezake!

Piarresek

Entzuten duzue madarikatua
Gorago kantatzen bere bekhatua!
Hua berehala! Hua ba hemendik!
Senharrik eztun! Eztun aitarik!
Hua, bidez bide, denen azpiko;
Batez esker tzar, bertziaz ostiko!
Hori dun hori, hik merezia!
Gakhoz hesten haut gure etchia!
Hua berehala, hua ba hemendik!
Senharrik eztun. . . Eztun aitarik!
Eztiñat behar neska galdurik!

(Piarres sartzen da etchian).

BEDERATZIGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH — CHAADIÑ — MAITENA

Maitenak (samiñki)

Horra! Aitaren urgullua ez ditake kukull barkamenduraño!
Adio Chaâdiñ! . . .

Chaâdiñek (indarrekiñ)

O! Eztitake. . .! Khordokatuko dut gizon horren bihotza!

(Etcherat dua.)

HAMARGARREN AGERRALDIA

BATICHTA — GANICH — MAITENA

Ganichek

Eta hik, Batichta, eztuk deus egiten aitaren ukhitzeko?

Batichtak

Nik? Ene andriak nik baño bothere gehiago dik. . .

Ganichek

Ago ba! Aitaren aintziñian dardaretan haiz ume baten pare. Badakika zer erranen duten inguruan, uzten bauk bialtzerat hire arreba?

Batichtak

Zer erran zezaketek?

Ganichek

Utzi dukala, haren ontasunez yabetzeko. . .

Batichtak

Nork usteko dik holako itsuskeria?

Ganichek

Denek....

Batichtak

Hik ere?

Maitenak

Ez. Ez. Ganichek eztu holakorik siñetsiko.

Ganichek

O! o! Nork daki?

Batichtak (indarrekiñ)

Hik? Ene lagun hobenak? O! Eztuk Landaburutik atherako!

(Lasterka badua etcherat)

HAMEKAGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA

Ganichek (bahatche)

Entzun nezazu, Maitena. Galde batzu egiñ ditut ene bihotzari. Dudatu nahi izan dut, baño azkenian bortchatua naiz ene amodio bozaren ezagutzerat. . . Ba maite zaitut oraño. . . ez lehen bezala ez. . . hobeki. Eztakit, orai, bertze batena izan zarela. Iganaz ez naiz orhoit. Zorigaitzak zutaz emazte berri bat egiñ du; orai zare lehen maite nuen nechka pullit eta airosaren ahizpa handi bat; ahizpa nobliago, ederrago eta ukhigarriago bat... Maite zaitut, Maitena. —

Maitenak

Zure sentimenduek plazer eta pena ematen dautet. Ene trichetian asmatu dut, ba, zer izan zitaken ene bizia zure sahetsian. . . eta ezti zitzaitan zure bisaya. Hortako, aichtian entzutiarekiñ zer errespetu atchikitzen duzun ene orhoitzapenari, iduritu zait ez naizela hoñ galdua mundu izigarri huntan...

Ganichek (hurbilldurik)

O! Egia ote da?

Maitenak

Yainkuaz! Etzatzula, behar eztiren bezala har ene hitzak. Segurki ukhitzten nau, arimaño, zure estekamenduak; uros naiz holako sentimendu osua eta garbia zu bezalako gizon zuzenaren baitan sorrazirik. . . . bañan. . . ene eskerretan eztuzu kausitu behar adichkidantza beizik. . . . eta ez. . . . . (*ichilltzen da*)

Ganichek

Errazu ba! . . . Ez amodiorik?

(*Maitenak buruz ba egiten du*).

Ganichek

Eztut zure amodioa kolpez ereman nahi! Oraiko zure adichkidantza aski nuke. . . Gerochago. . .

Maitenak

Gerochago?

Ganichek

Ba. Zure inguruan sorraz nezaken aire sano eta eztian zure arimak noizpeit irabaz belezake bakhia. . . igan biziko sukharren eta galernen artian galdu duen bakhe eziñ ahantzizko hura. . . . banuen esperantza sendatu zintudalakotz, azkenian, maitatuko nintutzula.

Maitenak (ukhitua)

Ni baño hobia zare! Nor nahi baño hobia! Bertze bat aichtian izan dutan ahalkiaz loriatuko zen. Ez naiz ba zure gatik gan etchetik ihesi? Bertze batek etzituen enetzat elhe gaichtuak bezik izanen... eta zuk, ene iguñtzeko orde, gure mintzairak dabillzkan hitz churienak, lore batzu bezala, behechten ditutzu eni eskaiñtzeko!

(Chaâdiñ agertzen da).

HAMABIGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — CHAADIÑ

Chaâdiñ (trichteki)

Lipar batez uste izan dut aita benzutu nuela. Chutik zagon sehaskaren sahetsian. Nechka behatzen zuelarik, nigarrak chortaka estalkiaren gañerat erortzen zitzaizkon eta etzituen ikusten. Eztut sekulan eta nihok eztu hola gizon borthitz hori atcheman.

Ganichek

Maitena ikusten zuen zure nechkaren adiñian.

Maitenak

Gaicho aita! . . .

Chaâdiñek

Orduan hurbilldu naiz eta boza alchatu gabe, eri bati mintzaten zayon bezala erran diot, barka zaitzula. Pekhatu duzula aski zure hutsarentzat, eztela zuzen bietan huts baten pagaraztia. Erran diozkat ene bihotzmiñak ematen zauzkitan arrazoñ guziak. Etzuen yeus ihardesten, bañan ba nigar eta nigar . . . eta nihoni nizarretan, hatsik gabe baratu naizenian, uste izan dutanian zure hauzia ene zela. . . kolpez gizon zahar horren begiak idortu dire eta nihoiz entzun ez diotan boz ikaragarri batekiñ erran daut : *Ez.*

(Maitena besarkaizen du)

Maitenak

Chaâdiñ maitia!

Ichilltze labur bat

Ganichek

Maitena, etzare nihoin aspiko! . . .

(Kantatzen du).

Ganichek (kantuz)

Alargundu geroztik arras libro zarz. . .

Nahi duzuya izan etchekeo andere?

Yauregia zure da! *(erakusten dio bere eremua)*

Maitenak

Ene Yauregia?

Ganichek

Ba, eta ni harekiñ.

Maitena

Zu?

Ganichek

Ba, ni.

Maitena

Egia?

Ganichek

Othoi! Errazu baietz, Maitena,

Bat bertziari estekaturik,

Segi dezagun bide chuchena. . .

Zurekiñ banaiz eztut beldurrik:

Gerta ditazken itzulientzat

Nun har nezake lagun hoberik?

Zato ba ziñez gure etcherat

Han izateko denen lehena. . .

Nahi baduzu egin uros bat

Othoi, errazu baietz, Maitena!

Chaâdiñek

Nahi baduzu egiñ uros bat
Othoi, errazu baietz, Maitena!

Maitenak

Eztut, erranen hitz bakhar hori,
Nahiz bihotza billdu dautazun,
Sobera aphalt beinaiz erori. . .

Aita, egoitza, anayak egun
Eta betiko galdu onduan,
Bizi nahi dut etchetik urrun.

Mantaliñ beltcha berritz buruan
Aintziñat nua! . . . Millesker zuri.
Yarri artiño zure lerruan
Eztut erranen hitz bakhar hori.

Ganichek

O! Zure aitaren alaba zare. Zer urgullua den zuria!

Maitenak

Ene lanaren medioz heltzen banaiz zure errunkarat, zuria izanen naiz. Egun ez ditake. Zer naiz egun? Bide higatzalle bat. Asma nezake karitatez hartu nauzula, ez amodioz, eta ideya horrek ustel lezake ene bizia.

Ganich

Urgullua! Urgullua!

Maitenak

Ez naiz dena urgullu. Etzintudan bertzenaz erranen ni baño hobia zarela. Biziak zahartu nau, sobera ikhasi dut eta beldur naiz izan dezazun gero ezkontza hitch hunen urrikia.

Ganichek

O!

Maitenak (eskua Ganich eskañirik).

Zure errunkarat, heltzen naizenian, zuria izanen naiz . . . lehenago ez.

(Piarresen boza alchatzen da etchiaren barnetik).

Batichta! Batichta! Errhoazi nahi nauka? (*Agertzen da buru has, begiak choratuak. Batichtak segitzen du.*)

HAMAHIRUGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — CHAADIÑ — PIARRES

Batichta

Piarresek (Maitenari)

Oraño hor haiz? Nahi dun ba hik, gure izena hire itsuskeriekiñ zikiñdu onduan nik garbi dezadan hire odolarekiñ?

Chaâdiñek

Burutik zuazi gizona!

Banañ Piarresek, behatzen beitzuen alde guzietat, hartzen du Batichtal sasiaren kontra utzi zuen sega eta, Chaâdiñ beso ukhaldi batez aldaratu eta, sega airian hedaturik, Maitenari buruz dua oihu egiten duelarik:

Hua berehala! Hua bichtatik! Edo hillzen haut!

Maitena ezta muitzen; iduri du ukhaldiaren nahian daula; Batichtak besotraka aita atchiki du; Ganich, yauzi batez, Maitenaren aintziñian eman da, oihu egiten duelarik.

Aski! (*Ichilltze luze bat*).

Maitenak behatzen du bere aita, buruarekiñ adio bat egiten du deneri, ziñatzen du gurutze zaharrari buruz eta erreposki abiatzen da ithuriko bide alderat.

Piarresek utzi du sega erortzerat eta, harritua bezala, behatzen du Maitena urruntzen. Bañan ikusten duenian gurutziaren gibelego haitzek estaltzeñ dutela yadanik Maitena, oihu izigarri bat egiten du:

! MAITENA !

Maitena gelditzen da, dudan egoten, burua erdi itzulirik, eta segitzen du bere bidia. Orduan, Piarresek asmatzen duenian sekulako doala bere alaba maitia boza nigarrek dardarazirik egiten dio:

Maitená! Maitena!

haren ganat lasterka dualarik.

Maitena baratu du. . . . itzuli. . . . eta ikustirekiñ aita besuak

zabaldurik yarraikitzen zayola, bera ere lasterka ethortzen da aitaren ganat, erraten duetarik:

Aita! Aita!

Elkhar besarkatzen dute. Ichilltze luze bat.

Batichta — Chaâdiñ — Ganich — (Laborarieri oihuz)

Zatozte! Zatozte!

Laborariak sartzen dire

HAMAL AUGARREN AGERRALDIA

GANICH — MAITENA — CHAADIÑ — PIARRES — BATICHTA

Ganich — Maitena — Chaâdiñ — Piarres — Batichta

Laborariak (gizon eta emazte)

Piarresek sustengaturik, Maitena aintziñatzen da. Bertziek inguratzen dituzte, lehenik Batichtak, Chaâdiñek eta Ganichek, gero laborariek.

Batichtak (kantuz)

Zorion handi bat egun

Guk ere kanta dezagun:

Gure kopetak egon ditezen beti orai beziñ legun.

Chaâdiñek

Gure Maitena hasteko

Dugu klarez aphainduko

Argitasuna egundik goiti etche hunek zor beitako!

Piarresek

Haur sobera maitatua

Deus ezta zure eskua:

Ibilltzen du ba nahi bezala ene bihotz ahuldua.

Ganichek (Maitenari)

Orai, errazu baietz, Maitena,

Bat bertziari estekaturik

Segi dezagun bide chuchena. . .

Maitenak (eztiki)

Zurekiñ banaiz eztut beldurrik :
Gerta ditazken itzulientzat,
Nun har nezake lagun hoberik?

Ganichek

Zato ba, ziñez, gure etcherat
Han izateko denen lehena.

Denek (salbu Maitenak)

Nahi baduzu egiñ uros bat
Orai, errazu baietz, Maitena!

Maitenak (bi eskuak Ganichi emanik)

Ba erraten dut, erran nuena!

*Ganich eta Maitena aintziñian dauzi.
Bertze guziak gibelian edo sahetsetan.
Denek (kantatzen dute)*

Zorion handi bat egun
Guk ere kanta dezagun:
Gure kopetak egon ditezen beti orai beziñ legun.

(AKABANTZA)

ETIENNE DECREPT ETA ETCHEMAITE

